

Europese activiteiten

Goed bekeken uithoek

Er zijn vogelsoorten waarvoor Nederland een zeer belangrijke positie inneemt in het verspreidingsgebied. Denk bijvoorbeeld maar aan de Grutto, waarvan 90% van de Noordwest-europese populatie binnen onze grenzen broedt, of de verschillende ganzensoorten, waarvoor Nederland het belangrijkste winterverblijf is. Maar voor het grootste aantal soorten dat we binnen onze landsgrenzen aantreffen, neemt Nederland een veel minder belangrijke positie in. Soms vertegenwoordigt ons land niet meer dan een uithoekje in het totale verspreidingsgebied. Maar wel een goed bestudeerde uithoek, want waar ter wereld lopen zoveel vogelaars per vierkante kilometer rond als in Nederland?

Van toekijker tot voorloper

De laatste decennia heeft het onderzoek naar verspreiding en aantallen van vogels een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt in Nederland. Het snel groeiend aantal regionale avifauna's, de landelijke verspreidingsatlassen en de huidige monitoringprojecten van SOVON getuigen van de bloeiende ornithologische cultuur. Een cultuur overigens waarin een cruciale rol wordt gespeeld door de amateur vogelaars. Nederland is niet het enige Europese land waar deze vorm van veldonderzoek tegenwoordig populair is, maar het is wel het land waar de ontwikkelingen in de laatste decennia het snelst verliepen. Van toekijker in de jaren zestig is Nederland, via een inhaalmanoeuvre in de jaren zeventig, uitgegroeid tot een voorloper in de jaren tachtig. Het SOVON-werk heeft de laatste jaren dan ook steeds meer aandacht getrokken op de internationale congressen.

Over de grenzen kijken

Wanneer je stilstaat bij de huidige stand van zaken in het internationale onderzoek naar het voorkomen van vogels, dan is het eerste wat in het oog springt de bijna onoverbrugbare scheefgroei tussen diverse landen. Weliswaar ziet men overal de noodzaak in het voorkomen van vogels gedetailleerd te volgen, maar slechts in een handjevol (vooral West- en Noordepese) landen slaagt men erin deze wens in goed draaiende projecten te vertalen. Zo kan op den duur de situatie ontstaan dat van alles bekend is over het aantalsverloop van een soort in een uithoek van zijn verspreidingsgebied, maar dat over de ontwikkelingen in het hoofdgebied alleen gesticuleerd kan worden. Dit belemmert het gebruik van de verzamelde gegevens. Hoeveel waardevoller zou het niet zijn als we de resultaten van bijvoorbeeld ons BMP en BSP jaarlijks zouden kunnen spiegelen aan soortgelijke resultaten uit de andere Europese landen. Daaruit zou je bijvoorbeeld kunnen afleiden of de oorzaken voor vastgestelde aantalsveranderingen

in eigen land gezocht moeten worden of daarbuiten. Bij SOVON is daarom de laatste jaren het besef gegroeid dat een versteviging van de Nederlandse monitoring projecten niet alleen in eigen land maar ook internationaal moet worden aangepakt.

Voortouw

Vergeleken met andere Europese landen zit Nederland in een uitgesproken gunstige positie wat betreft de vogelarij. De dichtheid aan vogelaars is groot, het niveau is hoog, het landschap is overal gemakkelijk toegankelijk en het politieke klimaat is van dien aard dat een organisatie als SOVON bestaansrecht wordt toegekend. Bijna overal elders is het slechter gesteld. Er zijn zelfs landen waar het tellen van vogels nog bijna pionierswerk is, voorbehouden aan enkele enthousiastelingen. Verschillende landen hebben al te kennen gegeven graag gebruik te willen maken van onze ervaringen. Tenslotte hoeft het wiel niet twee maal uitgevonden te worden. Daarom heeft SOVON in 1987 op het congres van het International Bird Census Committee (IBCC) en het European Ornithological Atlas Committee (EOAC) haar hulp op het internationale vlak aangeboden. Al jarenlang heerste namelijk een afwachtende sfeer binnen beide internationale organisaties, omdat geen enkel land zich aangesproken voelde om het voortouw te nemen. SOVON heeft nu het secretariaat op zich genomen van het EOAC, zij gaat functioneren als databank voor Euromonitoring en verspreidt bovendien twee keer per jaar de Engelstalige nieuwsbrief Bird Census News. Wat houden deze activiteiten zoal in?

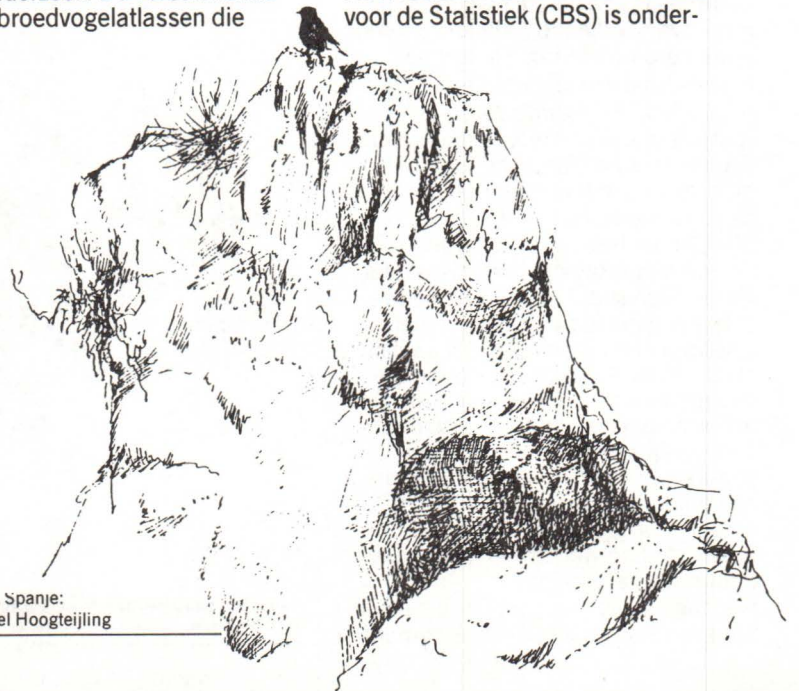
Europese Broedvogelatlas

De EOAC is eertijds opgericht om het atlasonderzoek in Europa te stimuleren en uiteindelijk een Europese Broedvogelatlas samen te stellen. Daartoe werden in de jaren zeventig de Europese landen opgeroepen eigen atlasprojecten te ondernemen en ervaring op te doen met deze nieuwe vorm van veldonderzoek. De verschillende landelijke broedvogelatlassen die

sindsdien verschenen zijn, maken wel duidelijk dat de oproep veel bijval kreeg. Dit succes heeft geleid tot het besluit om in de periode 1985-1988 een echt Europees Atlasproject te organiseren. Mooie plannen dus, maar de organisatie van dit Europese project liet te wensen over. De EOAC heeft het namelijk wenselijk gevonden elk land zijn eigen boontjes te laten doppen. Men vond dat elk land maar moest zien hoe het project binnen eigen grenzen op poten zou worden gezet, hoeveel ruchtbaarheid eraan gegeven werd en hoe men de veldgegevens wilde verzamelen. Tijdens het internationale congres in 1987 dreigden de ervaren atlaslanden, die al in een vroeg stadium hadden gepleit voor een meer planmatige aanpak, gelijk te krijgen. In de tussentijdse balans kon door het EOAC-bestuur namelijk alleen maar worden gemeld dat men overal bezig zou zijn met het project. Deze constatering bleek echter voornamelijk gebaseerd te zijn op allerhande vage toezeggingen. Na driekwart van de veldperiode bleek er nog vrijwel niets aan gegevens binnen te zijn (de deelnemende landen wisten zelfs niet in welke vorm de gegevens ter beschikking gesteld moesten worden) en er waren nog geen voorbereidingen getroffen om de verzamelde gegevens te kunnen verwerken. Een onmogelijke situatie dus, en het prachtige idee van een Europese Atlas leek als een pudding in elkaar te zakken.

In dat stadium heeft SOVON aangeboden het secretariaat van de organisatie over te nemen. Dit aanbod werd met graagte begroet, zodat Johan Bekhuis nu de nieuwe secretaris van de EOAC is. In nauw overleg met andere actieve atlaslanden wordt thans geprobeerd uit de impasse te komen. Er is besloten meer vaart te zetten achter het verzamelen van de beschikbare informatie uit de deelnemende landen, en wegen te zoeken die gegevens in de vorm van een atlas te gieten.

Het Nederlandse Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is onder-

Zwarte Tapuit, Spanje:
illustratie Karel Hoogteijling

tussen gepolst voor deelname in deze onderneming, omdat men in het buitenland onder de indruk was geraakt van de bijdrage van dit instituut aan het Nederlandse atlaswerk. Het CBS heeft zich in principe al accoord verklaard. De eerste stappen zijn nu ondernomen om in de komende winter de Europese gegevens in te zamelen. Binnenkort is er een gestandaardiseerd, engelstalig formulier beschikbaar, waarop elk land zijn gegevens kwijt kan. Via deze tussenstap wordt computermatige verwerking vergemakkelijkt. Hopelijk lukt het op deze wijze de bestaande informatie snel bijeen te brengen, zodat tijdens de EOAC-bijeenkomst in 1989 een goed overzicht gegeven kan worden van de stand van zaken, en verdere plannen kunnen worden uitgewerkt. Voor velen is de Europese Broedvogelatlas een testcase op het gebied van daadwerkelijke samenwerking in de internationale veldornithologie. Er is heel wat aan gelegen om dit project niet te laten floppen, omdat een succesvolle afronding ervan een krachtige stimulans zal zijn naar meer samenwerking.

Voor het Europese Atlasproject worden 50 x 50 km atlasblokken gehanteerd. Voor Nederlandse begrippen zijn deze blokken zo onwezenlijk groot (er passen 100 Nederlandse atlasblokken in een Europees atlasblok) dat er bij ons geen speciaal veldonderzoek voor dit project nodig is. Via BMP en BSP stroomt immers zoveel informatie binnen dat aan de hand daarvan ruimschoots aan de Europese standaard kan worden voldaan. We houden u op de hoogte.

Euromonitoring

Monitoringwerk aan broedvogels wordt – op landelijke schaal – momenteel in slechts zeven Europese landen uitgevoerd. Een subsidie van het Europees Jaar van het Milieu heeft SOVON in staat gesteld de tot nu toe verkregen resultaten in deze landen op een rij te zetten en in een rapport te bundelen. Daarmee is een eerste stap gezet naar grensoverschrijdend monitoringwerk, ofwel Euromonitoring. Tijdens een bijeenkomst van landen die monitoringonderzoek organiseren, afgelopen voorjaar in Zwitserland, werd door alle deelnemers benadrukt hoeveel belang men hecht aan meer internationale samenwerking. Het voorstel van SOVON om het niet bij deze eenmalige rapportage te laten, maar jaarlijks via een supplement met nieuwe cijfers actueel te maken, werd met instemming begroet. SOVON gaat nu als databank functioneren, waar alle deelnemende landen hun broedvogelindexen naartoe sturen. Daarvan zal dan jaarlijks een overzicht worden gemaakt. Men hoopt dat op die manier een breder gebruik van de uitkomsten mogelijk wordt en dat in meer landen belangstelling voor broedvogelmonitoringwerk zal groeien. Het engelstalige rapport *European Studies On Breeding Birds* is samen-

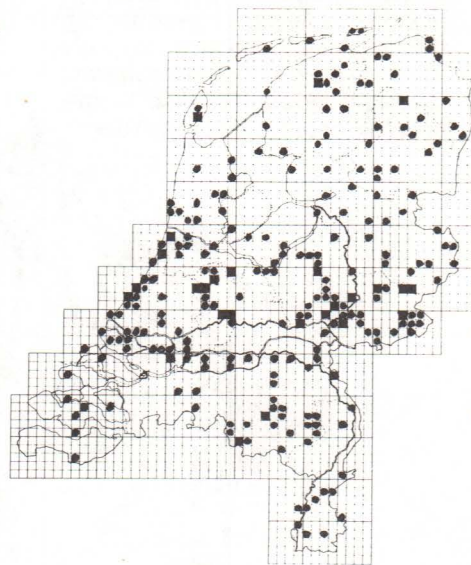
gesteld door Fred Hustings. Het telt 46 pagina's en bevat beschrijvingen van de monitoringprojecten in Engeland, Denemarken, Zweden, Finland, Estland, Tsjechoslowakije en Nederland. In bijlagen worden alle resultaten gepresenteerd. In het rapport worden ook een aantal korte en lange termijn doelstellingen geformuleerd om tot een echt Europees monitoring systeem te kunnen komen.

Voor geïnteresseerden is het rapport verkrijgbaar door f 10,- over te maken op giro 80753 van Stichting Uitgeverij SOVON, Rijksweg 178, Beek/Ubbergen.

Internationale nieuwsbrief

Elke twee jaar is er een IBCC/EOAC-congres waar men ervaringen uit kan wisselen over inventarisatiemethodieken en -resultaten; tussendoor bestond echter geen gelegenheid voor informatie-uitwisseling. Om de internationale contacten en samenwerking te stimuleren heeft Nederland daarom in 1987 aangeboden een internationale nieuwsbrief op te gaan zetten. Uit dit initiatief is in 1988 *Bird Census News* geboren: een engelstalig rondschrijven dat door Rob Bijlsma geredigeerd wordt. Voorlopig is gepland om het twee keer per jaar te laten verschijnen. De beide 1988-nummers waren gevuld met informatie over Europees atlaswerk en de Euromonitoring-initiatieven.

Het zal duidelijk zijn dat het borrelt en gist op het internationale front. Langzaam maar zeker begint er een goede samenwerking te groeien tussen diverse landen. Wel moeten we er bij iedere stroomversnelling voor oppassen de achterblijvers niet kwijt te raken. Hoe dan ook: Europees nieuws zal in de toekomst nog wel vaker opduiken in SOVON-Nieuws.

Figuur 1: Ligging van de telroutes in augustus 1988. Stip: één route, vierkant: twee of meer.

PTT-project

De augustus-telling ligt inmiddels alweer enige tijd achter ons. Op het SOVON-bureau kwamen 272 ingevulde telformulieren binnen, net iets minder dan het jaar daarvoor. Desalniettemin is duidelijk geworden dat SOVON kan bogen op een vaste kern van tellers in augustus. Van meet af aan lag het aantal getelde routes tussen de 250 en 300.

Naast de algemene soorten die op het formulier staan voorgedrukt werden er flink wat bijzondere soorten gezien: Grauwe Kiekendief (4), Bijeneter (1), Rode Wouw (3), Zwarte Ooievaar (2), Kleine Jager (2), Jan van Gent (1), Reuzenster (2), Visarend (3), Duinpieper (6), Noordse Stormvogel (2), Nachtzwaluw (1), Zwartkopmeeuw (1), Kleine Zilverreiger (1), Draaihals (1), Zeekoet (1), Kleine Strandloper (7), en Raaf (25). Wie zei daar dat PTT-en niet leuk kan zijn? De lijst met exotica was ook weer lang: Carolinaeend (1), Zwarte Zwaan (1), Muskuseend (1), Flamingo (23), Maghallaengans (2), Halsbandparkiet (1), Casarca (2) en Canadese Gans (1) waren vertegenwoordigd, evenals een soort met de welluidende naam *Vivrous Throated Parrotbill* (1).

Op het moment van schrijven is de november-telling aangebroken. De telperiode is met rustig weer begonnen. Hopelijk laat de zon zich de komende 15 dagen regelmatig zien zodat de tellers dit jaar geen storm en tegenwind hoeven te trotseren. Een van de vragen die opkomt is of de vorst op de overgang van oktober/november al veel vogels uit ons land heeft verjaagt dan wel grote aantallen naar ons land heeft gebracht. En hebben onze standvogels zich inmiddels hersteld van de verliezen in de strenge winters 1984/85-1986/87?

In de vorige SOVON-Nieuws ontbrak een bijdrage over het PTT-project. Gezien de telefoontjes heeft dit voor wat onduidelijkheid onder de waarnemers gezorgd. Het is de bedoeling in SOVON-Nieuws berichten over de projecten op te nemen, zoals vroeger in de bulletins. Het kan echter voorkomen dat SOVON-Nieuws niet iedere keer vlak voor de telling uitkomt. Dit hoeft niet tot paniek te leiden. De tellingen vallen namelijk steeds in een vaste periode (zie ook handleiding):

15-31 augustus, 10-25 november,
15 december-1 januari, 10-25 februari.

Als u vragen heeft over het project, sla er dan de handleiding op na. In principe zal het antwoord hierin steeds te vinden zijn. En anders is er ook nog de telefoon naar SOVON.

Succes met de tellingen in december en februari.